

2 p. Vaikai į šį pasaulį ateina mus kažko pamokyti...

Nežinau, kiek reikės laukti, kol atsiras kūrėjų karta, kuri susirinks ir sakys: „Va, yra smėlio dėžė, joje chaosas. Sutvarkykime ją taip, kaip norime!“ Ir tada pradės aiškėti, ko mes norime. Kokios norime kultūros, švietimo. Bet tam turi atsirasti kūrėjų karta, vaikai, kurie nuo vaikystės mokomi kūrybos. Draugiškumo, nekonkuravimo... Ir tada galvoju, gal ir mano pasakos netyčia gali pasitarnauti tam. Pasakos, galų gale, daugiau niekam ir neskirtos, tik kūrybiškumui ugdyti. Tik būti savimi...

3 p. Mokytojai, atsargiai – jus filmuoja! Mokytojo teisė į savo atvaizdą

Mokytojas visų pirma pats turi suvokti teisės į atvaizdą svarbą ir suprasti, kad niekas neturi teisės jo žeminti. Jam tenka pareiga aiškinti mokiniams (galimiems tos teisės pažeidėjams), kad kartais už „nekaltus“ pašiodykimus telefonu ar vaizdo kamera gali tekti atlyginti padarytą turčinę ir neturčinę žalą.

4 p. Pirmieji muzikos mokymo metai su „Vieversiu“

Kalbant su kolegomis, neretai tenka išgirsti, kad muzikos klausymas yra daug pastangų ir kūrybinių idėjų reikalaujanti pamokos dalis. Šiame vadovėlyje atradau originalius, vaizdingus, nuotaikingus, muzikinę vaizduotę žadinančius tekstus. Ne kiekvienas mokytojas pats galėtų tokių sukurti. Tad nebereikia galvoti, ką pasakyti prieš klausantis muzikos kūrinio.

5 p. Baltos žvaigždės plevena... Kūrybinių gebėjimų skleidimosi galimybės – tikimybės literatūros pamokose

Galbūt paradoksalu, kad kūrybiškumui ugdyti siūlomi tam tikri tinklai (strategijos) ir tinkleliai (metodai), tačiau, taikant lanksčios didaktikos idėjas ir individualiai konstruojant (kuriant) savitus literatūros (beje, ir kitų dalykų!) pamokų modelius, galima iš tikrųjų padovanoti ir introvertiškiems, ir ekstrovertiškiems mokiniams kūrybinio džiaugsmo akimirky...

6 p. Lėlių teatras – natūraliausias vaikų saviraiškos būdas

Esu įsitikinusi, kad vaidyba – tai nuostabus ir natūraliausias vaikų saviraiškos būdas. Vaidyba sujungia visas meninės raiškos formas. Vaikai gali save išreikšti vaidindami, dainuodami, muzikuodami ir šokdami. „Žaisdama“ su vaikais teatrą siekiu, kad jie būtų išradingi, aktyvūs, pasitikintys savimi.

Asta Blandė. Ugdykime vaikų kūrybiškumą

Dažnai keliu sau klausimą: kaip pasaulis atrodytų, jei augdami neprarastume to vaikiško smalsumo, noro tyrinėti, minčių, kurias drąsiai sakome ir kurių neleidžiame sau kritikuoti? Man patiktų gyventi tokiame pasaulyje, o jums?..

7 p. Stepas Eitminavičius. Ėjimai

Kartą visai netyčia pasitraukiu iš pagrindinės gatvės ir netoli šiukšlių dėžės ant sienos pamatau Vytauto Mačernio eilėraščio kelis posmus. Kaip gražu. Gražu? Juk teplojama. Gana vaikiškai, ilgai svarsčiau, kaip išspręsti šį gudrų, o gal nelabai, rebusą: menas ar statinio gadinimas, savo dvasinės energijos ar chamiškumo ženklas...

8 p. Kūrybiškumą skatinantys metodai

Šiandien daugelis mokytojų yra išbandę ir sėkmingai taiko aktyvaus mokymosi metodus, nes jie stiprina mokymosi motyvaciją, suteikia galimybę mokiniams, nesibaiminant suklysti, laisvai reikšti mintis, provokuoja originalius atsakymus, moko gerbti draugų idėjas, padeda atrasti tai, kas nauja, nežinoma, kuria sąlygas mokinių saviraiškai.

Apsilankykite svetainėje www.sokvadoveliai.lt ir susipažinkite su „Šok“ serijos vadovėliais!

Svetainėje rasite informacijos apie vadovėlių komplektus, galėsite perskaityti kiekvieno vadovėlio turinį ir išsamią anotaciją. Siūlome ne tik skaityti apie vadovėlius, bet ir juos pavartyti – versti puslapį po puslapio virtualioje aplinkoje.

Justinas Marcinkevičius

Augalėlis

nežinau net jo vardo
o jis pasirodo žydi

nedidelis kuklus
originalus savarankiškas

atsiklaupiu
apžiūrinėju

rodos niekam nekliudo
bet kodėl žydi

taigi kodėl žydi
lyg negalėtų

būtent lyg negalėtų kitaip
nors gal ir nieko

nedidelis kuklus
originalus savarankiškas

lyg sau
lyg ne sau

ir niekas neturi
jo daugiau
nei jis pats

Vėlyvo vėjo vėliavos. Vilnius:
Alma littera, 2009.

Sveiki!

Nedidelė sukaktis: „Šoktonui“ – dveji. Visų „Šoktono“ rengėjų vardu dėkojame žmonėms, kurie prisideda – kuria, pamoko, pasidžiaugia ir palaiko. Pagrindinė šio numerio tema – kūrybiškumas. Kviečiame skaityti!

Edita Linkevičiūtė,
Vadovėlių rengimo metodikos grupės vadovė
Leidykla „Šviesa“

Vytautas V. Landsbergis

Vaikai į šį pasaulį ateina mus kažko pamokyti...

Prisiminimas... Užaugau beveik atmintinai mokėdamas Dž. Selindžerio „Rugiuose prie bedugnės“, ir R. Bredberio „Pienių vyną“ – knygas, kuriose vaikiško pasaulio fenomenas tampa beveik religiniu išgyvenimu. Tapęs tėvu, retkarčiais atsiverčiu ir perskaitau „Mažąjį princą“ arba kokį „Mikę Pūkuotuką“. Ir kuo labiau bręstu, tuo labiau man atrodo, kad vaikai į šį pasaulį ateina mus kažko pamokyti, o mūsų darbas – nenuskriausti savo mokytojų, juos mylėti, puoselėti ir gerbti.

Kuo skiriasi vaikai nuo suaugusiųjų? Vaikai yra maži, o suaugusieji – dideli. Vaikai yra naivūs, gal net kvaili, o suaugusieji yra protingi. Vaikai nieko nemoka, o suaugusieji moka beveik viską. Kartais būtent tokios mąstymo klišės dominuoja mūsų sąmonėje, pagal jas dažnokai ir bandoma vaikus auklėti, kol jie tampa panašūs į suaugusiuosius – pasipūtę ir manantys, jog viską daugmaž išmano.

Tačiau kartais kyla pagunda viską apversti aukštyn kojom ir pažvelgti į pasaulį atvirkščiai. O kas, tarkim, jeigu yra visiškai priešingai, nei mano daugelis suaugusiųjų... Mažasis (šiuo atveju – vaikas) yra savaimė tobulas, be jokių dvasinių mokymų ir praktikų: spontaniškas, žaidžiantis, atviras, smalsus, esantis „čia ir dabar“, nes „ne čia“ ir „ne dabar“ – jam dar visiškai svetimos mąstymo kategorijos. Vaikas turi įgimtą išvalgą, intuiciją, kuri neužgožta žinojimo, vadinamosios suaugusiųjų patirties. Jis dar neseniai skrajojęs „sielos“ būvyje, o juk kiekvieno mūsų siela prieš gimdama turi unikalių aiškiaregiškų savybių. Aš, kaip ir kiekvienas tėvas, galėčiau pateikti krūvas pavyzdžių iš savo asmeninio gyvenimo, kai vaikai yra buvę didžiausiais mano mokytojais, kantrybės ugdytojais, egoizmo naikintojais ir t.t.

O suaugusieji?... Jie kariauja, gamina degtinę, narkotikus, prisigėrę keikiasi ir mušasi, leidžia bulvarinę spaudą, kuria pornografinius ir kovinius filmus. Ir visais kitais įmanomais būdais veda iš proto vaikus, kol tie tampa tokie pat riboti, kaip ir jų tėvai. Tada tėvai nurimsta, nes nebejaučia konkurencijos – žinia, nelengva yra po vienu stogu gyventi su protingesniu už save.

Kada žmogus (vaikas) pameta savo protą, savastį? Kada jis nutolsta nuo taikos ir panyra į nuotaikas? Kada pradeda kopijuoti per TV rododus nesubrendusius suaugusiuosius, kurie filmuose taip „gražiai“ šaudo, geria, paleistuvauja, meluoja ir vagia? Spėju, kad iki dvylikos metų vaikas dar yra savimi. Tai riba, iki kurios labai svarbu, kad jaunas suaugėlis patikėtų savim. Savo knygelėse ir bandau atkreipti vaiko dėmesį į pasitikėjimą savim, į blaivų požiūrį ir atsakomybę. Tai nėra sunku, ypač kai išsiaiškini, ką nori parašyti ir dėl ko...

Asmeninė patirtis yra vertingiausia, ką turime. Tai bene didžiausia vertybė, kurią paskui kūryboje gali atrajoti visą gyvenimą. Tai, ką patiriame vaikystėje, yra esminė patirtis: ar tai būtų konfliktiškos situacijos, ar saugus, jaukus gyvenimas. Net nežinau, kas vertingiau: ar tai, kad išdaužei mokyklos langą, buvai pagautas parduotuvėje vagiantis saldainius, ar tai, kad saugioje, „drausmingoje“ aplinkoje augdamas galėjai save lavinti be „guzų“, suvokti ir mokytis iš kitų patirčių, iš knygų.

Mano gyvenimas buvo arčiau pirmojo varianto, nelabai patiko mokytis. Buvau gatvės vaikas, padauža, chuliganas, neklaūžada, anksti išmokau įvairių menkų melagysčių, kad tėvai nepričiuptų. Ir tai, dėl ko jie tuomet labai sielojosi ir jaudinosi, vėliau tapo kūrybos pamatu – melas yra gebėjimas fantazuoti, persikūnyti, įsijausti į kito žmogaus (personažo) būseną. Kai atpranti meluoti, tą dalyką gali panaudoti kūryboje.

Visų vaikų Dievo dovana yra seneliai – tie, kurie jau nebeypksta ir nebenori tavęs perauklėti, priima tokį, koks esi, su visom ydom. Tokie man abu seneliai. Tiek Vytautas Landsbergis-Žemkalnis, architektas, tiek mamos tėtis Pranas Ručys. Jų tolerancija ir pagarba mane labai stipriai formavo, padaužišką mano būdą kreipė į kūrybą ir savivoką.

Tėvai, kaip visi tėvai sovietmečiu, mažai turėjo laiko vaikams. Teko dirbti. Mama, paauginusi mus su sese, grįžo į savo koncertmeis-terės pareigas, tėvas buvo Čiurlionio darbuos užsikasęs. Tai tam tikra prasme irgi veikė gerai – teko patiems susigaudyti, ką veikti ir ko

norime gyvenime.

Galbūt didžiausia pamoka, kas man iš to meto tėvų įsiminė ir liko, tai elgesys – pagarbus ir žaismingas. Nebijant pakvailioti. Nematydavau savo tėvų girtų, besikeikiančių, daug ką kartu analizuodavome. Tėvas turėjo dieviškos kantrybės daug kalbėti su manimi – net ir apie mano chuliganizmus. Ir aiškintis tuos poelgius: ar jie bus gyvenime naudingi, ar ne. Stengdavosi nukreipti nutrūktgalvišką energiją į kūrybą; jis turėjo įtakos, kad gana anksti prasidėjo ir literatūriniai, ir teatriniai mano bandymai. Turėjome savo laiptinėje lėlių teatrą. Gyvenom penkiaaukščiame blokiniam name „Krasnuchoj“ (Raudonosios armijos prospekte). Atsimenu, jau trečioje ar ketvirtoje klasėje bandėme vaidinti lėlėm užtvėrę laiptinę. Ir žmonės, kurie skubėjo į darbą, norom nenorom turėjo susimokėti už spektaklį arba už tai, kad nereikėtų jo žiūrėti. Tai buvo teatras su reketo priemaišom – mišinys „dviejų žanrų viename“. Bet už tą aplinką, kurią tėvai man sukūrė, iš tiesų esu labai jiems dėkingas.

Jeigu dabar būčiau jaunesnis tėtis, gal pirkčiau knygeles ir bandyčiau atrasti daugiau laiko sąmoningam vaikų auklėjimui. Tačiau guodžiuosi, kad sekamos pasakos vakarais gal irgi padeda ugdyti kūrybiškumą, įvardyti ir išspręsti prabėgusios dienos problemas. Tai paprasta protėvių metodika, kurią paveldėjau iš savo tėvo. Jis sugebėjo vakarais sekti pasaką apie kokią nors tos dienos problemėlę ir mes klausydavom ir suprasdavom, kad „tas kiškis, kuris ten langą išdaužė, tai turbūt aš. Aha... aišku.“ Ir tiesiogiai neįvardijamas, kaip koks niekdarys, vaikas klausydamasis pasakos netgi solidarizuojasi su pasakotoju, pats ieško problemos sprendimų.

Manychiau, kad laiko, skirto vaikams, gali ir nebūti labai daug, bet pakankamai, kad išgirstum, kaip jam sekasi. Ypač, kaip nesiseka...

O geriausias pavyzdys vaikui – visgi ne pamokslas, o tėvų elgesys, laikysena. Girtuoklis tėvas neužaugins blaivininko sūnaus, kad ir kiek bartų, moralizuotų...

Kartais išvis suabejoju, ar reikia vaikus auklėti, aiškinti, kas gerai, o kas ne... Kai vaikas pats visa tai atranda ir pasiima – tai jau yra jo ir jis už tai atsako. O kai geras dalykas yra tėvų nuleistas „iš viršaus“, šiek tiek pasinaudojant tarnybinėm pareigom – tuomet vaikas to dalyko nevertina. Galbūt net psichologinė jo raida gali dėl to nukentėti. Yra daug pavyzdžių, kai vaikai norėjo būti menininkais, o tėvai: „Ne, ne, čia labiau apsimoka!“ Paskui tas vaikas tampa geru verslininku, bet nuolat liūdi, jį lydi depresijos. Džiaugiuosi, kad man pavyko išsikovoti pasirinkimo laisvę, ir tėvai buvo priversti toleruoti netgi tokį dalyką, kad augdamas muzikų šeimoje ignoravau fortepijoną. Man labai nepatiko tas fortepijonas, metus pasimokęs pasakiau mokytojui, kad daugiau nesimokysiu, nes mane šitas menas užkniso negyvai. Ir likau šeimoje vienintelis negrojan- tis, o abi seserys yra muzikės. Tačiau atėjo laikas, susiradau gitarą ir tai buvo jau mano pasirinkimas, mano noras. Atėjo laikas ir nuėjau pas Zitą Kelmickaitę į „Ratilio“, ten išmokau liaudies dainų. Vis tiek atrandį save muzikoje, bet ji yra kitokia, nes tai jau yra tavo dalykas, tau niekas nepasakė, kad taip būtinai turi būti.

...Retsykiais atsiranda toksai nuliūdėdas brandos amžiuje, kai suvoki, kad suaugusiųjų pasaulis yra paremtas grobuoniškais ir sunkiai suvokiamais dėsniais, kur svarbu nustumti, išsikovoti, pasirodyti koks tu, kitąsyk netgi nesigėdijant apgauti artimiausius žmones. Ir supranti, kad su tuo pasauliu labai sunku turėti ką nors bendra. Tada imi galvoti, o kur yra gera, kur nuoširdu ir tikra?

Vaikai. Manau, kad sunkiausiose gyvenimo situacijose mane išgel-

bėjo vaikai – nuo labai rimtų depresijų, nusigėrimų. Jie buvo tarsi mokytojai ir vedliai, tarsi prašė, kad būčiau į juos panašus. Ir aš jaučiuosi jiems skolingas. Natūraliai grįžau džiaugtis gyvenimu tik jų dėka. Dabar turiu tą skolą sumokėti savo knygomis, pasakomis.

Kažkuriuo momentu nusivylęs savo gebėjimais būti geru tėvu, geru mokytoju, geru režisieriumi, atsidūriau „rugiuose prie bedugnės“ ir pradėjau ieškoti atramos. Kaip nenukristi? Kur yra tie žmonės, kurie tikėtų manimi ir džiaugtųsi bet koku manimi? Ir pamačiau, kad tai yra tikrai vaikai. Kai vakare sugulusiems į lovą sekį pasaką, supranti, kad čia tavo auditorija, čia tavo siela džiaugiasi ir dainuoja. Iki šiol neįaukiau jaučiuosi mugėse ar kokiuose viešuosiuose renginiuose, kur yra solidūs vertintojai, kurie viską žino, kaip geriausia rašyti, kaip blogiausia... Vaikai tiesiog džiaugiasi buvimu.

Aukščiausias kūrybos profesionalumo matas yra džiugesio akimirka, apsišėkimas, kuris atsiranda iš buvimo su vaikais. Pats pasijunti vaikas, kuris viską žino, o jei ko ir nežino – tai atėjus reikiamam momentui jam bus paaiškinta. Pasufleruota... Susapnuota... Arba jis pats viską sugalvos... Ir kaip baronas Miunhauzenas čiups save už plaukų ir ištrauks iš pelkės su visu žirgu.

Bendraudamas su vaikais norom nenorom užsikreti gerosiomis, spontaniškosiomis jų savybėmis. Tai buvo labai didelė pamoka. Ir aš nuo to laiko nerašau kažkur vienas, užsidaręs kambariuose, bet stengiuos kurt su vaikais. Mes aptariame, skaitome, kas buvo sukurta per dieną. Jie sako: „Čia pataisyk, čia gali būti linksčiau, čia liūdnai baigiasi, nenoriu taip.“ „Nežinau, ar tai profesionalu, ar ne, bet džiugu, ir šita aplinkybė man svarbesnė už įvertinimus, laimėjimus.“

Psichologai sako, kad reikia turėti tikslą. Gal net nepaprastą tikslą... Kai turi porą rimtų tikslų, tuomet gyvenimas ima sektis. (Sekasi tuomet, kai turi, ką sekti!) Mano tikslas pasidarė, kad mano vaikai ir kiti Lietuvos vaikai būtų laimingi, ramūs, išmintingi, nenusigertų, nenusimeluotų, nenusipavdydėtų, nenusibijotų. Ir tada rašai.

...Nežinau, kiek reikės laukti, kol atsiras kūrėjų karta, kuri susirinks ir sakys: „Va, yra smėlio dėžė, joje chaosas. Sutvarkykime ją taip, kaip norime!“ Ir tada pradės aiškėti, ko mes norime. Kokios norime kultūros, švietimo. Bet tam turi atsirasti kūrėjų karta, vaikai, kurie nuo vaikystės mokomi kūrybos. Draugiškumo, nekonkuravimo... Ir tada galvoju, gal ir mano pasakos netyčia gali pasitarnauti tam. Pasakos, galų gale, daugiau niekam ir neskirtos, tik kūrybiškumui ugdyti. Tik būti savimi...

Anądien su Severija važiuoju pro Katedrą ir ji paklausė: „Tėti, o kas ant bažnyčios stogo uždėjo tą numirtą žmogų?“

Pasimečiau, ką atsakyti ketverių metų dukrelei, kuri puikiai suvokia, kad vieni žmonės laimingai numiršta patys, o kiti yra numarinami.

Tie – nužudytieji, išniekintieji, nukryžiuotieji paskui iškeliami ant bažnyčių stogų, kad visi pro šalį važiuojantys regėtų nebylų mirties pergalės dokumentą, protu nesuvokiamą žmogaus žiaurumo paliudijimą, gąsdinantį vaikus ir kitus turistus iš kosmoso.

„Juos užkėlė ten ragana ir užbūrė, kad jie prisikels, kai juos pabučiuos įsimylėjęs kunigėlis.“

Mokytojau, atsargiai – jus filmuoją!

Mokytojo teisė į savo atvaizdą

Vienos Klaipėdos gimnazijos mokinės mama norėjo iš gimnazijos prisiteisti 30 tūkstančių litų už mokinės nuotrauką, kurioje ji nufotografuota su visa klase. Nuotrauka buvo įdėta į mokyklos tinklalapį. Mokytojų atvaizdų internete taip pat esama. Kaip manote, ar mokytojas turi teisę į savo atvaizdą?

Taip, mokytojas, kaip ir bet kuris mūsų visuomenės narys, turi teisę į savo atvaizdą. Šios teisės gynimą užtikrina galiojantys teisės aktai.

Naršydami internete galime rasti įvairių nufilmuotų vaizdų, kuriuose mokytojas veda pamoką ar kažką veikia per pertrauką. Ar dėl tokių vaizdų gali kilti problemų?

Taip. Per privačius pokalbius ir seminarus mokytojams, mokyklų vadovams vis dažniau klausama: kas gina mokytoją tokiomis atvejais, ar jis nepaliekamas vienas? Situacija nevienareikšmė. Ir į ją tenka pažiūrėti įvairiais aspektais. Kalbame apie mokyklą – apie jauno žmogaus ugdymo instituciją, apie žmones, kurie formuoja moralinius, dorovinius jauno žmogaus elgesio pagrindus. Aš manau, kad mokiniai su savo gerbiamais, mylimais, autoritetingais mokytojais taip nesielgia. Bet autoritetas, meilė, pagarba – santykinis dalykas. Pakanka vieno ar kelių netinkamų ar ne taip suprastų poelgių, žodžių, frazių, neobjektyvumo atvejų – ir to taip ilgai kaupto turto mokytojas gali netekti... Tada iškyla klausimas: ar dėl to jis turi ir gali būti mokinių viešai žeminamas? Turbūt niekada nebus, kad mokyklose dirbtų tik tobuli, visiems patinkantys mokytojai. Mokykloje, kaip ir visuomenėje, yra visokių žmonių. Jauna asmenybė čia turi gauti pagrindus gerbti kiekvieno asmens teises, nesvarbu, patinka tas žmogus ar nelabai.

Taigi ką reikėtų žinoti mokytojui apie savo teisę į atvaizdą?

Pakanka žinoti keletą esminių dalykų. Teisė į savo atvaizdą pirmiausia turi ginti pats asmuo, šiuo atveju – mokytojas. Matydamas, kad yra filmuojamas ar fotografuojamas (toliau aš tai vadinsiu vienu žodžiu – filmavimas), jis gali pareikšti nesutikimą. Jis taip pat gali reikalauti, kad nufilmuota medžiaga nebūtų viešinama, o jeigu yra paviešinta, kad būtų liautasi ją rodyti, ir netgi reikalauti atlyginti tokiomis veiksmis jam padarytą turtinę ir neturtinę žalą. Tai esminiai dalykai.

Ar visada reikia mokytojo sutikimo jį filmuoti?

Civilinio kodekso 2.22 straipsnyje nustatyta, kad fizinio asmens nuotrauka (jos dalis), portretas ar kitoks atvaizdas gali būti atkuriami, parduodami, demonstruojami, spausdinami, taip pat pats asmuo gali būti fotografuojamas tik gavus jo sutikimą. Ši norma įtvirtina bendrąją taisyklę, kad visais atvejais reikia asmens sutikimo. Aptariamoje normoje nenurodyta asmens sutikimo forma. Tačiau to, kas teigiama, nereikėtų aiškinti be išlygų. Įstatymo leidėjas yra nustatęs šios normos išimtis, kai fotografuoti asmenį nereikia jo sutikimo. *Pirmoji išimtis:* asmens sutikimo jį fotografuoti nereikia, jeigu asmuo fotografuojamas dėl savo visuomeninės, tarnybinės veiklos, t. y. toks asmuo yra viešas. *Antroji išimtis:* jei asmuo fotografuojamas teisėsaugos institucijų reikalavimu. *Trečioji išimtis* – asmuo fotografuojamas viešojoje vietoje.

Mokykla, pamoka ar pertrauka: kokia tai vieta? Privati ar viešoji?

To esu klausęs savo kolegų dėstytojų. Pirmiausia, ką išgirstu – tai viešoji vieta. Tačiau tik tada, jei skirstymas binarinis: vieša, privati. Deja, viešosios vietos vienareikšmės ir teisės aktuose įtvirtintos apibrėžties nėra. Ji kaskart apibrėžiama atsižvelgiant į teisinio reguliavimo tikslus, kontekstą ar net konkrečią situaciją. Tai vieta, kurioje paprastai lankosi žmonės (pvz., gatvės, keliai, parkai, stadionai ir kt.), vieta, kurioje paprastai žmonės nesilanko, bet dėl vieno ar kelių priežasčių gali susirinkti keli ar daugiau žmonių (pvz., miškas, prie ežero ir pan.) viešųjų tikslų tenkinti.

Bet mokykloje juk taikomi tam tikri apribojimai ne mokyklos bendruomenės nariams, norintiems patekti į mokyklą. Netgi tos pačios mokyklos bendruomenės nariams patekti į kitos klasės ar kito mokytojo pamoką. Mokykloje taip pat esama visiško privatumo reikalavimus atitinkančių vietų. Tai vietos, kur asmuo pagrįstai tikisi visiško privatumo ir kur stebėjimas, filmavimas ar fotografavimas žemintų žmogaus orumą (pvz., tualetuose, persirengimo kambariuose ir pan.). Taigi galima teigti, kad mokykloje esama zonų, kuriose gerbtinas ir saugotinas visiškas privatumas, ir zonų, kur privatumas yra iš dalies viešas.

Mokykla – organizacija, todėl kiekvienas, patekęs į jos teritoriją, patalpas turėtų laikytis mokyklos vidaus tvarką reglamentuojančių taisyklių. Tokių taisyklių griežtumo lygmuo nėra vienodas. Tai priklauso nuo mokyklos zonų. Vieni elgesio ir privatumo reikalavimai taikomi esant mokyklos teritorijoje, kiti – bendrosiose patalpose, dar kiti – klasėse ar kabinetuose. Šie reikalavimai priklauso ir nuo laiko, pvz., vykstant pamokoms, per pertraukas ar popamokinę veiklą. Nevienodi viešumo reikalavimai netgi skirtingoms pamokos formoms, pvz., išvažiavus į ekskursiją, vykstant seminarui, praktikumui ar treniruotei. Apskritai per pamoką yra mokoma, o mokiniai turėtų mokytis. Mokomasi to, kas numatyta ugdymo programose. Jei pamokoje nenumatyta mokytis filmuoti, tai tokia mokinio veikla pažeidžia pamokos tvarką.

Vadinasi, mokinys neturi teisės filmuoti per pamoką?

Taip. Išskyrus, kai jam tokia teisė suteikiama. Ir šią teisę turi nustatyti mokyklos tvarką reguliuojančios taisyklės, o jau tada galima būtų reikalauti elgtis pagal jas.

Vadinasi, apribojimas filmuoti, fotografuoti ar kitaip naudoti mobiliuosius telefonus, filmavimo, fotografavimo aparatus, turėtų būti nustatytas vidaus tvarką reglamentuojančiuose vietos teisės aktuose (mokinio taisyklės, darbo tvarkos taisyklės ar pan.). Tada jau galima teisėtai reikalauti, kad šių apribojimų būtų laikomasi. Nustatyti tokius apribojimus – mokyklos bendruomenės, jos vadovo teisė. Norėtūsi atkreipti dėmesį, kad, reikalavimų negalima suabsoliutinti ar kitaip neproporcingai sugriežtinti. Turi išlikti galimybė filmuoti teisėtai tikslais, nes Visuomenės informavimo įstatymas kiekvienam asmeniui suteikia teisę rinkti informaciją ir ją skelbti visuomenės informavimo priemonėse, taip pat užsirašyti, fotografuoti, filmuoti, naudotis garso ir vaizdo technikos priemonėmis ar kitais būdais fiksuoti informaciją. Kas yra draudžiama nurodo įstatymas. Svarbiausia – nepažeisti kito asmens teisių, saugoti asmens garbę ir orumą.

Ar mokytojas yra viešasis asmuo?

Vėl atsakyti vienareikšmiškai nepavyks. Viešieji yra tie asmenys, kurie dėl savo pareigų, veiklos ar darbo pobūdžio dalyvauja viešajame gyvenime ir nuolat sulaukia visuomenės dėmesio. Visų pirma tai politikai, valstybės ir savivaldybių pareigūnai, visuomeninių organizacijų vadovai. Viešaisiais asmenimis gali būti laikomi ir kiti asmenys, jeigu jų veikla turi reikšmės viešiesiems reikalams. Šiais aspektais kai kurie mokytojai yra viešieji asmenys – savivaldybių tarybų nariai, profesinių sąjungų, asociacijų vadovai ir pan. Antroji grupė – tai vadinamieji trumpalaikiai viešieji asmenys, kurie sulaukia visuomenės dėmesio dėl tam tikro įvykio ar poelgio, tačiau tik trumpai. Praėjus kuriam laikui, visuomenė juos pamiršta ir neturi pagrindo domėtis. Toks būtų Metų mokytojo vardą, valstybės apdovanojimą ar pan. gavęs mokytojas, mokinį olimpiadai, sporto komandą parengęs, didvyriškai pasiūgęs ar kitaip visuomenei nusipelnęs mokytojas. Trumpalaikiai viešieji asmenys, negavus jų sutikimo, gali būti fotografuojami tik kaip įvykio dalyviai ar atlik-

dami veiksmus, dėl kurių sulaukia išskirtinio visuomenės dėmesio, ar iškart jiems pasibaigus. Praėjus kiek laiko, kai visuomenės dėmesys išblėsta, jie laikomi privačiais asmenimis. Tada jiems taikoma bendroji taisyklė – privalomas jų asmens sutikimas. Be abejo, viešieji asmenys neturi būti fotografuojami negavus sutikimo privačioje valdoje ar net viešojoje vietoje, kai jie aiškiai pareiškia nenorą būti fotografuojami, arba kai situacija nereikšminga visuomenei (pietaujama su šeima valgykloje, restorane).

Mokytojas pamokoje vienas nebūna. Su – juo mokiniai. Kaip ginama jų teisė?

Šios nuostatos taikomos ne tik mokytojams, bet ir kitiems mokyklos darbuotojams. Vaiko teisė į atvaizdą ypač ginama. Internete esančiuose vaizduose galima pamatyti nepilnamečių mokinių. Visuomenės informavimo įstatymas draudžia filmuoti, fotografuoti vaiką ar daryti jo garso ir vaizdo įrašus negavus nors vieno iš tėvų (globėjų) ir paties vaiko sutikimo. Be to, draudžiama filmuoti ir fotografuoti asmenį su aiškiais fiziniiais trūkumais, negavus šio asmens sutikimo, arba filmuoti ir fotografuoti asmenį jam esant bejėgiškos būklės dėl sveikatos sutrikimo. Šie draudimai netaikomi fiksuojant teisės pažeidimus.

Vadinasi, pažeidžiantis teisę mokytojas gali būti filmuojamas?

Taip. Tačiau yra niuansas – kaip elgtis tada, kai mokytojas pažeidžia etiką. Švietimo įstatyme yra nuostata, įpareigojanti mokytoją laikytis teisės norminių aktų, mokytojo etikos normų, o pastarosios nėra parengtos ir patvirtintos, todėl viešojoje erdvėje nusistovėjusios etikos normos neprilygsta teisės normoms. Taigi nėra teisinio pagrindo filmuoti mokytoją, pažeidžiantį tik etikos normas.

Jei filmuotoje medžiagoje fiksuojamas teisės pažeidimas – tai tokia medžiaga gali būti viešinama. Aišku, kad ji turėtų patekti atitinkamą pažeidimą tiriančiai institucijai arba asmeniui (mokyklos vadovui, švietimo priežiūros pareigūnui ar teisėsaugos institucijai). Tada pats filmavimas atitiks kilnius, visuomenei reikšmingus tikslus – užkirs kelią pažeisti teisę, prisidės, kad pažeidėjas būtų patrauktas atsakomybėn ir objektyviai iširtos įvykio aplinkybės, bus informuojama visuomenė (taip pat – auklėjama) apie pažeidimų žalą ir neišvengiamą atsakomybę. Jei šito nėra, o medžiaga tik paviešinama, galima suabejoti filmuojančio asmens morale, kilniais motyvais ir tikslais. Be to, teismuose jau esama bylų, kai pateikiami ieškiniai neva kompromituojančios medžiagos viešintojams, nes, juos ištyrus, paaiškėja, kad nebuvo ir nėra teisės pažeidimo. Tada viešintojui gali tekti kompensuoti asmeniui padarytą žalą, kadangi nėra ir nebuvo teisinio pagrindo filmuoti tariamą pažeidėją.

Mokytojai iš dalies atsiduria dviprasmiškoje situacijoje. Ar ne? Gina savo ir mokinių teisę į atvaizdą, o juk kartais mokiniai ir gali būti tie asmenys, kurie mokytojo teisę pažeidžia?

Taip, situacija ne tik įdomi, kartais net paradoksali. Mokytojas visų pirma pats turi suvokti teisę į atvaizdą svarbą ir suprasti, kad niekas neturi teisės jo žeminti. Jam tenka pareiga aiškinti mokiniams (galimiems tos teisės pažeidėjams), kad kartais už „nekaltus“ paaiškinimus telefonu ar vaizdo kamera gali tekti atlyginti padarytą turtinę ir neturtinę žalą. Internete matome tik įvykio (šiuo atveju pamokos ar pan.) fragmentą ir paprastai, jei tai buvo konfliktinė situacija, jos trumpą epizodą. Manyti, kad atvaizdas objektyvus, patikimas, būtų labai neatsakinga nežinant visos priešistorės. Vadinasi, mokytojas gali įrodyti, kad paviešinta informacija fragmentiška, tendencinga ir neobjektyvi, todėl žemina jo garbę, orumą ar dalykinę reputaciją.

Šįkart aptarėme tik kai kuriuos teisės į savo atvaizdą aspektus. Kur mokytojai galėtų plačiau tuo pasidomėti?

Taip, aptarėme tik svarbiausius dalykus. Liko neaptarti įvairūs specifiniai atvejai: ar verta mokyklai prašyti tėvų sutikimo dėl galimybių filmuoti jų vaikus, koks būtų tokio sutikimo turinys, kaip mokyklai elgtis, jei tėvai pareiškė nesutikimą. Kaip pasireiškia ir įrodomas garbės, orumo ar reputacijos pažeminimas ir pan.

Mokykloms svarbu rūpintis ne tik, kaip tobulinti ugdymą, bet vis aktualesnis tampa bendruomenės narių teisinis raštingumas. Tam reikia ir galima pasitelkti teisininkus.

Vidmantas Jurgaitis,

Mykolo Romerio universiteto

Administracinės teisės ir proceso katedros lektorius,

Švietimo kokybės asociacijos pirmininkas

svietimokokybe@gmail.com

Pirmieji muzikos mokymo metai su „Vieversiu“

Mokykloje, kurioje aš dirbu, pradinių klasių mokytojos jau trečius metus dirba pagal atnaujintas programas ir naudoja naujais „Šok“ serijos vadovėliais ir mokytojų knygomis. Todėl ir aš, muzikos mokytoja, pradėjau domėtis, kas naujo siūloma muzikos pamokoms. Labai apsidžiaugiau pamačiusi „Vieversį“ – naują muzikos vadovėlį, skirtą I klasės moksleiviams. Vadovėlis spalvingas, aiškiai, nuosekliai, integruotai išdėstytos temos, siūloma įvairiapusė mokinių veikla. Mokytojo knyga labai palengvino mano darbą: pamokos uždaviniams pasiekti prireikia mažiau pastangų, o rezultatas – didelis. Knygoje apstu medžiagos, kurios ieškodama seniau sugaišdavau daug laiko. Tai muzikos klausymui skirti kūriniai, naujos dainelės ir vokalinės pratybos, fonogramos ir kt. Vaikams patinka analizuojamos gyvenimiškos temos, pvz., *Mano kambarys, Kelias į mokyklą, Skambanti virtuvė, Telefonas, Žiemos žaidimai, Cirkas*. Mokytojui, kuris naudoja „Vieversio“ mokytojo knygą, labai patogiu, kai visos veiklos, kurias pataria vadovėlio autorės, tematiškai susietos. Susiję ir muzikos klausymas, dainelės, įvairūs ritminiai pratimai, kūrybinės užduotys. Visi temų aiškinamieji tekstai labai trumpi, tačiau informatyvūs ir vaikams suprantami. Džiugu, kad autorės randa būdų, kaip žaismingai, tarsi pokalbio forma, paaiškinti muzikos sąvokas, svarbią informaciją. Taip vaikai tikrai geriau įsimena ir suvokia naujas žinias. Ypač tinkamas medžiagos pateikimo būdas, kai viena tema nagrinėjama dvi pamokas. Mokytojas tada gali pakartodamas kūrybiškai vaikams siūlyti atlikti įvairias veiklas. Ir rezultatas tikrai būna geresnis, kai per antrąją pamoką galima įtvirtinti pirmosios informaciją ir galutinai suformuoti gebėjimus. Tačiau per metus atsitinka visko, iškyla nenumatytų aplinkybių, dėl kurių ugdymo procesas šiek tiek koreguojamas (netradicinio ugdymo dienos, įvairūs projektai, daug mokinių serga, reikia rengtis klasės koncertui ir kt.). Dirbdamas su „Vieversiu“, mokytojas yra laisvas paties numatyta veiklą derinti su vadovėlio turiniu. Tačiau iš patirties sakau, kad pradėjusi mokyti muzikos pagal „Vieversį“, netveriu smalsumu, kokių idėjų ir veiklos vadovėlio autorės pasiūlys vis kitai temai. Kas kartą stebiuosi, kaip paprastai, suprantamai, tinkamai ir patraukliai galima vaikus įtraukti į muzikos pasaulį.

Išsamiai ir giliai pažvelgta į muzikos pamoką, kaip į kompleksinį dalyką, kuris apima įvairias muzikines veiklas: muzikos klausymą, dainavimą, ritmavimą, solfedžiavimą, grojimą, kūrybą. Džiugu,

kad visos veiklos tarpusavyje dera, yra nuolat ir nuosekliai praktikuojamos.

Dar kartą noriu pasidžiaugti, kad mokytojui lengviau rengtis pamokoms, kai mokytojo knygoje kiekvienai temai siūloma daug skirtingų veiklų, o kiekvienai veiklai dar ir keletas būdų, kaip jas įgyvendinti.

Kalbant su kolegomis, neretai tenka išgirsti, kad muzikos klausymas yra daug pastangų ir kūrybinių idėjų reikalaujanti pamokos dalis. Šiame vadovėlyje atradau originalius, vaizdingus, nuotaikingus, muzikinę vaizduotę žadinančius tekstus. Ne kiekvienas mokytojas pats galėtų tokių sukurti. Tad nebereikia galvoti, ką pasakyti prieš klausantis muzikos kūrinio. Vadovėlyje patariama, kaip judesį pritaikyti visoms muzikinėms veikloms. Judesius siūloma atlikti ne formaliai, o pateikiami konkretūs ir labai vaizdūs aprašai. Matau, kaip mokiniai pamokoje tampa laisvesni, kūrybiškesni ir aktyvesni.

Kiekvienas mokytojas turi savo dainelių repertuarą, džiaugiuosi, kad dirbant su „Vieversiu“ jis darosi dar įvairesnis, patrauklesnis. Kompaktinėje plokštelėje yra ir dainelių fonogramų, kurias jau pamėgo mano mokiniai.

Vaikams labai patinka eksperimentuoti įvairiais garsais. Vadovėlis skatina atrasti vis naujų skambiujų judesių, improvizuoti, įgarsinti paveikslėlius – garsu perteikti nupieštus objektus, pasinėti į kūrybinius ieškojimus.

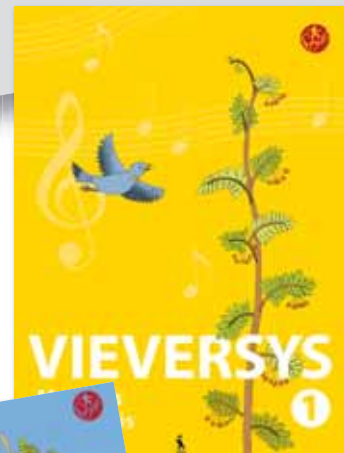
Ritmavimo, solfedžiavimo užduotys papildytos tekstais. Tokiu būdu ir ši veikla nėra vien tik *ta, ti* ar *sol mi* kartojimas ir nuobodžios pratybos.

Su dideliu dėmesiu vis paskaitau ir teorinę medžiagą apie muzikos mokymą pirmoje klasėje, pateikiamą mokytojo knygoje. Nors mano darbo su pirmokais patirtis nemaža, kas kartą randu naudingos informacijos, kuri padeda kurti gerą pamokos mikroklimatą, atsako į iškilusius klausimus.

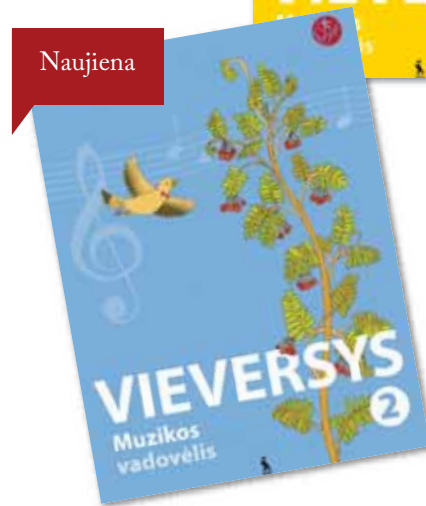
Žaviuosi mokytojo knygos priedu *Idėjų* banku. Čia atradau idėjų, kaip įvairiau atlikti dainą, ką veikti, jei liko pamokos laiko, kaip lavinti vaizduotę judesiu. Siūloma daug praktiškų patarimų, kaip pajvairinti darbą muzikos pamokoje.

L. Grybauskienės nuotrauka

Naujiena

„Šok“ serijos muzikos vadovėliai I, II klasei

Su pirmokėliais jau pusmetį džiaugiamės „Vieversio“ vadovėliu ir kaskart matau, kaip vaikai noriai keliauja muzikos pažinimo keliu. Už tai esu dėkinga vadovėlio autorėms Ingridai Bertulienei, Rūtai Girdzijauskienei ir Vitalijai Valeikienei, kurioms linkiu naujų kūrybinių idėjų.

Ligita Grybauskienė,
Klaipėdos Prano Mašioto pagrindinės mokyklos
muzikos mokytoja metodininkė

Visi kuriame ateitį

Didžiosios mintys, kaip didieji medžiai, lėtai auga, ir daug laiko trunka, kol pasirodo jų stiprumas, grožis bei nauda.

Pr. Būčys

Ugdymo turinio atnaujinimas siejamas su tautos išsilavinimo svarba, su nauja asmens ugdymo vizija, su dėmesio sutelkimu į prasmingą mokymąsi, į asmens, gebėsiančio mokytis visą gyvenimą, ugdymą.

Pradinių klasių mokytojams, pradėjusiems dirbti pagal atnaujintą *Bendrąją pradinio ugdymo* programą, tapo aišku, jog būtent jiems tenka didelė atsakomybė už naujos asmens ugdymo vizijos realizavimo sėkmę. Mokytojai suprato, jog, keičiantis ugdymo turiniui, turės keistis ir mokytojo vaidmuo klasėje, ir mokytojo taikomi ugdymo metodai. Naujųjų metodų paskirtis – diferencijuoti ir individualizuoti ugdymosi procesą, kad mokinys mokytųsi įsivertinti pamokos veiklą, mokytųsi mokytis.

Anksčiau mokytojo tradiciniai vaidmenys buvo dalyko mokytojas ir auklėtojas, dabar, pasikeitus programos reikalavimams, atsirado

naujų mokytojo funkcijų: jis yra konsultantas, mokymosi procesų skatintojas, tyrėjas, bendradarbiaujantis kolega, socialinis pedagogas.

Naujasis mokymas grindžiamas nuolat tobulinamomis mokytojo kompetencijomis, savianalize, planavimu, refleksija.

Kad mokytojas galėtų įvykdyti jam keliamus reikalavimus, kad galėtų taikyti novatoriškus mokymo metodus, reikėjo naujų vadovėlių, kurie padėtų individualizuoti, diferencijuoti mokymą, motyvuotų, ugdytų mokinių kūrybiškumą, sudomintų juos ugdymo procesus, skatintų prie mokymo proceso prisidėti ir mokinio šeimos narius.

Susipažinę su vadovėlių pasiūla, nusprendėme rinktis „Šok“ serijos vadovėlius, kurie labiausiai atitiko mokytojų lūkesčius, nes pamokų temos derėjo tarpusavyje, buvo galima įvairių dalykų integracija, siūloma daug praktinės įdomios veiklos mokinių igūdžiams tobulinti.

Pakeitus vadovėlius, nereikėjo laukti mokytojo knygų – jos pasirodė su naujais vadovėliais „Pupa“, „Riešutas“, „Gilė“. Ne mažiau svarbūs buvo ir vadovėlių autorių seminarai, per kuriuos buvo siūloma taikyti tinkamiausius pamokai metodus, naudoti priemones, diferencijuoti veiklą (prireikus – ir individualizuoti), įvairių dalykų temas sieti tarpusavyje.

Norėčiau pasidžiaugti, kad mūsų mokykla vadovautis atnaujinta programa pradėjo sklandžiai ir darniai, nes mokytojai šiam žingsniui rengėsi iš anksto:

1. išklausė Kauno pedagogų kvalifikacijos centro (KPKC) seminarus apie atnaujintas pradinio ugdymo programas, jų taikymo galimybes;
2. susipažino su naujais „Šok“ serijos vadovėliais;
3. dalyvavo „Šviesos“ leidyklos organizuotuose „Šok“ serijos vadovėlių autorių seminaruose;
4. laiku galėjo naudotis mokytojų knygomis;
5. laiku turėjo pratybų sąsiuvinčius;
6. rėmėsi „Šviesos“ leidyklos pasiūlytais ilgalaikių planų pavyzdžiais.

Mes, pradinių klasių mokytojai, manome, kad nuo visų sunkumų, kurie dažnai tyko mokytojų, pradedančių dirbti pagal naujas programas, naujus vadovėlius, apsaugojo laiku, puikiai suplanuota ir įvykdyta „Šviesos“ leidyklos KPKC pagalbos mokytojui programa.

Malonu, kad leidykla ir toliau domisi, kaip sekasi mokytojui, ir yra pasirengusi bendradarbiauti, suteikti reikiamą pagalbą „auginant medelius, kuriems užaugti daug laiko trunka“.

Vida Monginienė,
VšĮ Kauno „Ažuolo“ katalikiškos vidurinės mokyklos
direktorius pavaduotoja pradiniam ugdymui

Vilija Janušauskienė

Baltos

žvaigždės

ploveņa***

Kūrybinių gebėjimų sklaidimosi galimybės – tikimybės literatūros pamokose

...Tarp šviesos ir tamsos, tarp Dievo ir Demono, sąmonės ir pasąmonės, žinojimo ir nežinojimo, realiųjų ir vizijų sukasi, supasi mūsų gyvenimas... Šiuolaikiniame modernumo ir postmodernumo sankirtų pasaulyje – meno, literatūros, filosofijos, psichologijos, edukologijos, literatūrologijos idėjų apsuptyje („Kai tiesos nėra, ir tai tiesa“ arba „Visos sąvokos – tik tam tikrų grupių susitarimu pagrįsti projektai“) – nebeįtikėtinais skambėtų baigtiniai atsakymai. Kas stovi prie žmogiškosios kūrybos ištakų (lopšio), kas sukelia kūrybiškumo impulsus (kibirkštis) – dieviškos ar demoniškos jėgos? Nežinia net, laimei ar nelaimi visa tai... „Kūrybiškumas yra Dievo dovana.“ (D. Grakauskaitė-Karkockienė) – „Mane besąlygiškai ir galutinai užvaldė kūrybiškumo demonas.“ (C. G. Jungas). Šįkart pedagoginių ieškojimų pievelėje tesaugo vienas senamadiškas principas „Nepakenk...“ Tai labai daug, nes kiekvienu konkrečiu pedagoginio sprendinio atveju susitinka Mokytojo ir Mokinio savastys, o reikia spręsti kasdienes pedagogines lygtis, pvz., kaip šiuolaikinėje literatūros pamokoje sukurti saugią erdvę vieniems mokiniams skleisti savo kūrybinio polėkio sparnus, kitiems – saugoti savo atradimus savyje, o visiems drauge – palankiai įvertinti galimybes ieškoti individualaus santykio su šiuolaikiniu daugiakultūriū pasauliu, gimtine, šeima, literatūra, savimi, klasės draugais, mokytojais. Prieš sprendžiant šias lygtis, reikėtų apibrėžti kelias pradines sąlygas: kiekvieną mokinį (genialų, talentingą, gabų, negabų, adaptuotą, modifikuotą ar dar kitaip surūšiuotą) laikyti žmogumi, galinčiu įskelti savyje dievišką arba demonišką kibirkstėlę, vadinamą kūrybiškumu, o kiekvieno mokinio potencialios kūrybinės raiškos nelaikyti būtinai siektina ir neabejotina ugdymo vertybe – tiesiog paprasta žmogiška galimybe ir tikimybe – retsykliais, kartais, dažnai – įvairiai. Beje, norėtusi atmesti žodžių – lyg vergų – prekybą, kurios paviljonuose žodis „kurti“ skiriamas tik išrinktiesiems (rašytojams ar kritikams), ir kūrybiškumą laikyti įvairaus amžiaus žmonių (taigi ir mokinių, ir mokytojų) gebėjimais esamą informaciją panaudoti įvairiai, atrasti, sukurti nauja.

Mokytojų ir mokinių kūrybiškumui sklaidis palanki trijų etapų mokymo(si) strategija – šiuolaikinės pedagogikos didaktinis karkasas, populiariai iššifruojamas kaip „veikla prieš pagrindinį darbą“, „veikla darbo metu“, „veikla po darbo“ arba tiesiog – mokinių sąmoningo „į(si)veiklinimo“ sistema. Kuriant poetines metaforas šie etapai galėtų būti įsivaizduojami kaip: lėtas žmogaus žadinimas ryte skatinant prisiminti savo sąmonės snabždesius ir žvelgti į brėkstantį horizontą (I), nuosaikios dienos darbo užduotys ir jų atlikimas įkvepiant ir iškvepiant patirtis (II), daugiaprasinės vakaro mintys, viliojančios ir už horizonto linijos... (III)

I šios strategijos mokymo(si) etape svarbiausia yra sudaryti sąlygas patiems mokiniams mąstyti, ieškoti, kurti – žengti savarankiškus atradimų žingsnius naujos temos, naujo kūrinio ar tik ištraukos linkme. Literatūros pamokoje šių užduočių turinys galėtų būti labai platus (integracinės filosofijos, psichologijos, etikos, geografijos, istorijos, muzikos, dailės ar kitų dalykų sąsajos) arba labai siauras (tik lingvistinės, asmeninės naujo teksto pavadinimo asociacijos). Užduočių formos – individualios (vieno mokinio mintijimas) arba grupinės (atradimai poromis, ketvertukais

ar...), ir labai margaspalvis didaktinių metodų pasiūlos krautis, pvz., laisvasis rašymas (spalvinių, lingvistinių, psichologinių asociacijų žaismė, sustabdytų akimirų etiudai, regėjimų ar aprašymų kvadratai langai, pasakojimo „siūlai“ ar „sagos“, samprotavimų ar „kodėl?“ srautai...), „nebaigti sakiniai“ (cituojami iš būsimo teksto arba mokytojo parengti tam tikra svarbia pamokos tema), vieno ar kelių klausimų interviu, kryptingi įsivaizdavimai, regėjimai, pokalbiai, žaidimai vaidmenimis ir t.t. Šių refleksyvaus pobūdžio užduočių svarbą patvirtina ne tik lietuvių patarlė („Gera pradžia – pusė darbo“) ir šiuolaikinių edukologijos lektorių iš užsienio mintys („Jei gerai organizuojama refleksija, tai kartais ir seminaras nebebūna reikalingas“), bet ir kūrybiškumo psichologijos teorijos (motyvacija – smalsumas, žaismingumas, saviraiška, bendravimas ir kt. – vienas iš kūrybiškumo modelio komponentų pagal K. Urban (1989), R. J. Marzano *Naujosios taksonomijos* (2005) įžvalgos (metakognityvinės ir ego sistemos mąstymo lavinimas yra esminis formuojant savireguliaciją, kuri turėtų būti pamatinis ugdymo uždavinys – pagal A. Bandurą (1997). Remdamasi kolegų psichologų tyrimais, D. Garkauskaitė-Karkockienė (*Kūrybos psichologija*, 2003) teigia, jog motyvacijos komponentai turi teigiamos įtakos gabumams atsiskleisti. *Pagrindinio ugdymo bendrosiose programose* (2008) būtent uždaviniai žadinti mokinių motyvaciją įrašomi pirmieji. Ir tai tikrai ne formalus veiksmas, o mokytojų skatinimas planuojant ugdymo procesą pirmiausia galvoti apie tai, kuo nauja tema galėtų būti įdomi, aktuali šiuolaikiniams mokiniams, kaip sudaryti sąlygas jiems patiems ieškoti savo santykio, atskleisti jį ir kūrybiškai plėtoti. Mokytojai lituanistai, kurie mokinių kūrybinės motyvacijos I etapui skiria pakankamai dėmesio, pastebi augant mokinių kūrybiškumą, saviraiškos siekius, tačiau įspėja kolegas būti atidžius ir šiame – I etape – neužmiršti žvilgčioti į laikrodį. Įdomių kūrybinių užduočių pasiūla žadina visų mokinių polėkius mėginti kurti. Tačiau su savo kūrybiniais mintijimais supažindinti laiko visiems neužtenka (kai kurie introvertiški mokiniai iš pradžių dėl to džiaugiasi, bet vėliau išsakyti savo mintis „prijaukinami“ ir jie). Atlikus tokio pobūdžio užduotis, labai svarbu lavinti visų mokinių gebėjimus klausytis klasės draugų atradimų, pasižymėti savo mintis apie tai (refleksijos refleksija) ir, esant galimybei, išsakyti komplimentus, kritines pastabas, padiskutuoti, jeigu nuomonės nesutampa...

Akivaizdu, jog trijų etapų mokymo(si) strategijos I etapo kūrybinių impulsų žadinimo reklama (kaip I etapo dominantės pavojaus pranašas klasėje!) pergalingai tirpdo straipsnio ženklų nustatytą kiekį, skirtą II bei III etapams aptarti, todėl žaibiškai (t.y. kūrybiškai) galima pakeisti numatytą tradicinę straipsnio rašymo kompoziciją „apversta piramide“ ...ir siekti būtent tokios raiškos (o kas belieka?) intrigos efektyvumo... Taigi „pažadinus“ mokinius, II mokymo(si) etape būtina išsaugoti jų susidomėjimą ir skatinti kryptingai nusiteikti atrasti, suprasti, įžvelgti kažką nauja ir įvairių laikų kultūros (literatūros) istorijose, teorijose ar tekstuose. Tai didaktiškai svarbios orientacinės užduotys, kurių turinį, formas ir metodus pasirinkti galima įvairiai – šiuolaikinėje mokymo(si) teorijose labai vertinami ne tik įgyti dalyko gebėjimai, supratimas ir žinios, bet ir (tarsi savaime) ugdoma mokymo(si) mokyti kompetencija.

Lietuviškai išleistoje D. Buehlo knygoje *Interaktyviosios mokymosi strategijos* (2004) psichologiškai ir didaktiškai pagrindžiamos ne-grožinių ir grožinių tekstų (neakcentuojamos takoskyros – tą reikėtų turėti omeny!) skaitymo strategijos ir pristatoma jų pasiūlos bazė. Taigi žemesnėms klasėms prieš tekstų skaitymą pasiūlius žaismingas detektyvines žvalgas (individualiai, poromis, grupėmis stebėti besikeičiančias veiksmo vietas, laikus, veikėjų veiksmus, mintis, jausmus, kalbas ir kt.), o aukštesnėms – kelių skilčių skaitytojų dienoraščius ar tam tikras tekstų žymėjimo strategijas, galima išsaugoti pradinio įdirbio intrigą („Pabudome ir kelkime!“). Pabaigus numatytus II – pagrindinio pamokos etapo – darbus, svarbu neužmiršti pasidomėti, kaip atliktos orientacinės užduotys (jei scenoje kabo šautuvas, tai jis būtinai turėtų iššauti, anot A. Čechovo) ir skatinti visus mokinius klausytis, ką, kaip, kodėl atrado, išrado klasės draugai...

Dėl III mokymo(si) etapo užduočių (taikymo, analizės, sintezės ar vertinimo, pagal B. Bloomo pažinimo taksonomiją, – pasirenkama lanksčiai) būtinumo ir kūrybinių galimybių turbūt nebeabejojama. Šiame pamokos etape labai svarbu lavinti profesinio meistriškumo klausą: kokiomis melodijomis – tyliai, ramiai, leidžiant mokiniui sugrįžti į save ir savo pirmavaizdžius ar sudarant sąlygas drąsiai, ryžtingai diskutuoti, gal pačiomis netikėčiausiomis spalvomis vaidinti, deklamuoti, muzikuoti („repuojama“ ne tik „Odiseja“, bet ir Maironis!) – užbaigti kasdienį darbą pamokoje – žmogaus kūrybinių galių kalvėje?

Galbūt paradoksalu, kad kūrybiškumui ugdyti siūlomi tam tikri tinklai (strategijos) ir tinkliai (metodai), tačiau, taikant lanksčios didaktikos idėjas ir individualiai konstruojant (kuriant) savitus literatūros (beje, ir kitų dalykų!) pamokų modelius, galima iš tikrųjų padovanoti ir introvertiškiems, ir ekstrovertiškiems mokiniams kūrybinio džiaugsmo akimirku... Daugybę lanksčios literatūros didaktikos idėjų, lentelių, schemų mokiniams ir mokytojams siūlo „Šviesos“ leidyklos išleisti „Šok“ serijos literatūros vadovėliai „Lingo lego laduto“ ir „Rito rato ratuto“, pratybų sąsiuviniai ir mokytojo knygos. Visa tai – tik galimybės išvysti savo žvaigždę, žvaigždėlę, žvaigždutę.

Baltos žvaigždės plevėna.

Žvaigždės –

Per visą dangų.

Laukiu lig skausmo –

Šiąnakt

Įkris viena man pro langą.

V. Šimkus

O tikimybės – mūsų ir mūsų mokinių galios.

„Šok“ serijos mokytojo knugos V, VI klasei

Lėlių teatras – natūraliausias vaikų saviraiškos būdas

Dirbu Vilniaus Gerosios Vilties vidurinėje mokykloje. Šią mokyklą pelnytai galima vadinti dainuojančiu, piešiančiu, šokančiu ir vaidinančiu vytureliu. Tai mokykla, kurioje nuo I klasės svarbus meninis ugdymas, veikia daug kūrybinę, meninę veiklą siūlančių neformaliojo ugdymo būrelių.

Jau 20 metų vadovauju mokyklos pradinio ugdymo mokinių lėlių teatriukui „Bildukas“. Esu įsitikinusi, kad vaidyba – tai nuostabus ir natūraliausias vaikų saviraiškos būdas. Vaidyba sujungia visas meninės raiškos formas. Vaikai gali save išreikšti vaidindami, dainuodami, muzikuodami ir šokdami. „Žaisdama“ su vaikais teatrą siekiu, kad jie būtų išradingi, aktyvūs, pasitikintys savimi. Nuolat tobulinu vaikų kalbą: taisyklingą tartį, garsumą, tembrą, raiškumą. Tai ypač svarbu lėlių teatre, nes reikia vaidinti už širmos, o ji sugeria garsą. Man labai svarbu, kad vaikai išmoktų suprasti, ką „sako“ kitas vaikas deklamuodamas, vaidindamas ar muzikuodamas. Noriu, kad vaikai gebėtų pasinerti į kūrybinį bendradarbiavimą su kitais vaikais, geranoriškai vertintų kitų kūrybinę raišką ir ją gerbtų. Siekiu ugdyti potencialų meno gerbėją. Galiausiai noriu, kad vaikai patirtų kūrybos džiaugsmą ir sėkmę.

Kodėl pasirinkau lėlių teatrą? Mažuosius mokinius dar žavi lėlių teatras ir traukia lėlės. Juk lėlė, kalbėdama vaiko lūpomis, gali fantazuoti, juokauti, klysti ir išdykauoti. Kalbėti su lėle vaikui paprasta ir smagu.

Dirbant su vaikais iškyla daug klausimų. Ypač man aktualu, kokį kūrinių pasirinkti lėlių teatro vaidinimui. Vengiu specialiai lėlių teatrui parašytų pjesių. Jų negalima nei trumpinti, nei keisti, nei pritaikyti savo kolektyvui. Dažniausia renkuosi trumpas linksmas pasakas, pasakėčias ar eiliuotas pasakas. Man svarbu, kad kūrinyt būtų artimas vaikams ir patiktų man pačiai. Nesudėtingas, trumpas

ir vaizdas. Dialogai trumpi, žodžiai svarūs, taiklūs, vaizdingi. Lengvas humoras suteikia vaidinimui gyvumo, o žiūrovams – džiaugsmo. Lėlių vaidinimas, manau, visada turėtų būti gėrio šaltinis, skatinantis vaikus mąstyti. Rengiant spektaklį svarbu, kad derėtų muzikiniai, dainuojamieji intarpai ir šokiai. Muzikantai, dainininkai, šokėjai – taip atsiranda kūrybinės veiklos visiems, norintiems vaidinti.

Teatro veikla, žinoma, tai ne vien pasirinkto kūrinių repetitijos. Pirmiausia reikia „prisijaukinti“ lėles. Mokomės jas atgaivinti, judinti lėlę, derinti kalbą ir judesį. Tai labai sudėtinga, nes iš pradžių lėlė arba tik kalba, arba tik juda. Kuriamo veikėjų charakterius, pritaikome balso tembrą. Mokome lėles vaikščioti, skraidyti, šliaužti, striksėti. Tik vėliau lėlės jau gali šokti ir dainuoti. Per tokius užsiėmimus žaidžiame trumpus vaidmenų žaidimus, etudus, improvizuojame, mėginame inscenizuoti žinomų pasakų ištraukas. Mokomės aiškiai, garsiai kalbėti prieš širmą ir už jos. Mokomės taisyklingai tarti kiekvieną žodį. Kartais šis procesas trunka gana ilgai. Lėlių vaidinimui rengiamės beveik metus. Spektaklio premjerai, manau, reikia rengtis nuosekliai, palengva ir gerai nusiteikus, nes ji viena reikšmingiausių įvykių vaikų gyvenime.

Labai gaila, kad vis mažiau skiriama valandų neformaliajam ugdymui. Sudėtinga organizuoti kūrybinę veiklą, jei ji vyksta tik vieną akademinę valandą per savaitę.

Didžiausia mano ir aktorių svajonė – turėti erdvią teatro studiją, kur būtų vietos visoms mūsų lėlėms, širmoms, dekoracijoms, teatro kostiumams, kaukėms ir kūrybinei veiklai.

Vaidindami vaikai patiria kūrybos ir sėkmės džiaugsmą. Tada atsiranda noras parodyti ir kitiems, ką geba, poreikis pamatyti, kaip kuria ir vaidina bendraamžiai. Jau ne vienus metų dalyvaujame Vilniaus miesto mokyklų lėlių teatrų šventėje „Mėdinis arklukas“, vaikų ir jaunimo teatro dienos „Du sparnai“ renginiuose Zarasuose. Teko atstovauti Vilniaus miesto vaikų lėlių teatrų VII Rytų Lietuvos vaikų lėlių teatrų festivalyje „Karūna“. Savo vaidinimą rodėme Vilniaus rotušėje. Mūsų nuotaikingų spektaklių laukia aplinkinių lopšelių-darželių auklėtiniai. Kasmet „Paskutinio skambučio“ šventėje dovanojame abiturientams vaikystės dovaną – naują „Bilduko“ spektaklį.

Manau, vaidindami lėlių teatro vaidinimuose vaikai ne tik ugdo savo kalbą, kūrybines galias ir vertybines nuostatas, bet ir palengva įgyja pirmąją vaidybinę kompetenciją.

Elona Vizgirdienė,

Vilniaus Gerosios Vilties vidurinės mokyklos pradinio ugdymo mokytoja ekspertė

E. Vizgirdienės nuotraukos

ATSPINDYS

Asta Blandė, psichologė

Ugdykime vaikų kūrybiškumą

Ugdyti vaikų kūrybiškumą... Dažnai tokio tikslo siekia tėvai, darželyje ir mokykloje dirbantys ugdytojai. Tačiau žvelgiant į kelių mėnesių kūdikį arba jau kelerių metų sulaukusį žmogeliuką, atrodytų, kad ne jį reikia mokyti kūrybiškumo, o mums patiems atkurti gebėjimą žvelgti į pasaulį kitu žvilgsniu, stebėtis, pamąčius tokius įprastus kasdienybės daiktus, jausti tiek daug spalvingų jausmų. Dažnai keliu sau klausimą: kaip pasaulis atrodytų, jei augdami neprarastume to vaikiško smalsumo, noro tyrinėti, minčių, kurias drąsiai sakome ir kurių neleidžiame sau kritikuoti? Man patiktų gyventi tokiame pasaulyje, o jums?..

Galime apgailestauti, o gal nekreipti dėmesio, tačiau augdami esame mokomi būti racionalūs, kritiški, mokomės kaupti dėmesį į tai, ką mano kiti, kartais užmirštame į kasdienes daiktus pažvelgti nekasdieniškai, kartais net pamirštame į šalia esančius žmones kaip nors reaguoti... Tiesiog plaukiame pasroviui, nesusimąstydami, kad esame neamžini ir kad galime gyventi kitaip – suteikti savo gyvenimui spalvų. Taip juk įdomiau. Kaip to siekti?

• **Skatinkime vaikus tyrinėti pasaulį.** Tai padeda ugdyti kūrybiškumą. Vaikas turi ir gali pažinti pasaulį matydamas, klausydamas, uosdamas ir jausdamas. Plėtokime jo galimybes suteikdami kuo daugiau erdvių pojūčiams, siūlydami įvairių situacijų,

įvairių daiktų, prašydami papasakoti, ką vaikas mato, girdi, jaučia, su kuo jam šie pojūčiai asocijuojasi. Nepamirškime ir patys įsitraukti į šį žaidimą. Patikėkite – tai taip įdomu.

- **Skaitykime, dainuokime, deklamuokime su vaiku.** Tai lavina jo atmintį, vaizduotę, dėmesį. Nuo pat mažens vaikas turi girdėti jus skaitančius eilėraščius, pasakas, įvairias istorijas, dainuojančius daineles. Tai padeda plėtoti vaiko ir jūsų įgūdžius pažinti ir yra puikus būdas sustiprinti judviejų ryšį.
- **Kurkime pasakas, eilėraščius, pačias įvairiausias istorijas.** Puikiai praleisite laiką ir kartu ugdykite vaiko kūrybinius gebėjimus, išnaudosite galimybę išsiaiškinti jo potencialą, geriau jį pažinti. Kurdamas vaikas dažniausia neatsitiktinai pasirenka herojus, jų nuotaikas, įvykius. Vaiko kūryba iš tiesų gali daug papasakoti apie jį patį. Ir tėvams, ir pedagogams šis būdas kartais padeda prakalbinti nuliūdusį arba užsidariusį vaiką, kartais leidžia tiesiog pasikalbėti. Netiesmukai kreipdamiesi į vaiką, kalbindami jį, sulauksite didesnės sėkmės, nei tiesiog paklause: „Kas tau nutiko?“
- **Pamirškime kritiką.** Tai vienas dažniausiai pasitaikančių kūrybiškumo lavinimo trukdžių kalbant ir apie vaikus, ir apie suaugusiuosius. Sunku pasakyti kodėl, bet mūsų šalyje, vertindami

atliktus darbus, išsakytas mintis, pirmiausia pradėdame nuo kritinių pastabų, o kažką gero pasakyti arba pamirštame, arba nelieka tam laiko, o galbūt nėra noro. Toks yra grįžtamasis ryšys. Visada siūlau, ypač kalbėdama apie bendravimą su vaikais, pirmiausia pagirti už tai, ką jie padarė gerai, kuo jų kūryba džiugina, stebina, ir tik tada galime sau leisti patarti, ką vaikas galėtų dar keisti ar tobulinti.

- **Mokykime vaiką priimti sprendimus.** Tai leidžia vaikams priimti atsakomybę už savo elgesį. Sakysite, koks sprendimų priėmimo ir kūrybiškumo ryšys. Mano nuomone, kūrybiška asmenybė visada ras išeitį net ir iš pačių sudėtingiausių situacijų, nes ji mąsto plačiau ir kartais nebijo priimti netikėtų, nestandartinių sprendimų. Todėl svarbu nuo pat vaikystės tartis su vaiku, klausti jo nuomonės, kai sprendžiami šeimos klausimai, ypač kai primami sprendimai, tiesiogiai susiję su juo pačiu. Dažnai nuvertinam vaikus ir patys sprendžiame už juos, tačiau pamirštame, kad tada tampame už priimtus sprendimus atsakingi. O kam to reikia? Suteikime vaikams teisių ir padėkime jiems ugdytis savarankiškumą ir atsakomybę. Jokiu būdu nerekomenduoju palikti vaiko vieno apsispręsti – tai jam per sudėtinga. Suaugusieji visada turi būti šalia, pasirengę diskutuoti, kartais paprieštarauti, visada – palaikyti ir mylėti.
- **Iškokime atsakymų į netikėtus klausimus, arba „Kas būtų, jei...“** Šis būdas labai padeda ir vaikams, ir suaugusiesiems atsipalaiduoti ir leistis į vaizduotės kelionę. Galima su vaiku kalbėtis apie tai, kas būtų, jei vasarą būtų šalta ir daug sniego, arba kas nutiktų, jei vaikščiotume žemyn galva ir pan. Čia vos keli pavyzdžiai, kurie galėtų padėti jums ir vaikui fantazuoti, lavinti savo kūrybines galias.

Nebijokime eksperimentuoti – tai dar viena galimybė atverti duris kūrybiškumui!

Stepas Eitminavičius

Ėjimai

Į gyvenimo rudenį supratau, jog man patinka sureikšminti savo pavardės genezę. Gal ne tiek sureikšminti, kiek pateisinti buvusius žingsnius, kad dabartis prasmingiau atrodytų. Vis galvoju galvoju apie ėjimus, kurie buvo ir yra labai svarbūs.

Vaiškiškasis su kaliošais

Išlendu į Paukšteliškių ankstyvą rytą, kai mūsų senovinio dvaro kaminai tingiai leidžia įvairiaspalvius dūmus. Pro akmeninį slenksčių į takelį, o iš jo į vieškelį, beveik visiškai užsnigtą. Gal tik mano tėvo skubėta į kolūkio fermą... Trys šimtai metrų į didesnį kelią, kuris bus, ko gero, jau pravalytas, nors nesu tuo tikras. Prie žilvičio, žiūrinčio į numelioruotą ežerą, giliai įsmingu. Pametu kaliošą. Grabalioju sniege – dingsta pirštinė. Pirmoji nesėkmė. Jau noriu ir pravirkti, tačiau bijau, kad kas nors nepamatytų, nors ir toks tamsus metas. Susikaupiu, ieškau. Randu! Tada, išitraukęs gumos virvutę, kaliošus dar tvirčiau pririšu prie veltinių. Jau patikimiau!

Gerasis kelias dar nepravalytas, todėl kai kur įsmunku net iki pažastų. Net? Kad tas žmogelis labai jau nedidukas, ir metų gal tik septyneri.

Paaugliškas su nuostaba

Į Zarusus, į mokyklą, kai visur daug sniego, nėra taip jau paprasta nukakti. Pavasario ar rudens laukai, keliukai, miškeliai nebe tie – dabar pusnys vis pastoja kelią, vis atidžiau reikia pėdinti, kad neišbristum iš vieškelio. Bet ir pats ėjimas jau kitoks – dėmesys kitiems dalykams, o ne tam, kas dabar vyksta. Gali mąstyti ką tik nori – niekas nesutrukdytų, nes niekas nežino, kuo esi šiuo metu užimtas. Jeigu koks žmogus ir praslinks pro šalį, vis vien jis visiškai nepakeis tavojo galvojimo.

Brendi per sniegą su nuostaba, kad kažkas nesuprantama vyksta su tavimi. Anksčiau taip lengvai praleisdavai dieną, kad jokių didesnių nesusipratimų nebuvo, o dabar viskas, na, beveik viskas, sudėtingiau. Kas vyksta, kas nepažinto, nepatirto vyksta? Ir nieko nepaklausai, ir niekas, ko gero, negalės tau patarti. Gal grožinės knygos patikimiausiai tave saugos per paauglystės slenksčius ir duburius...

Nuleidęs galvą lėtai žingsniuoji Lupenkos pusėn.

Studentiškas su galvoju apie vestuves

Įsimylėjimas romantiškas ir patikimas.

Nutariame į Zarusus eiti pėsti. Kiek kilometrų? Gal dvylika. Tik, tik, tik dvylika, nes taip norisi, kad kelias būtų ilgesnis, kadangi kalboms, žvilgsniams, tylėjimo pertraukoms, laikymuisi už rankų paros gali nebeužtekti. O kas tada? Juk iš Vilniaus specialiai ir atvažiuoju dviese, kad būtume ne minioje, ne tarp visų, nesvarbu, panašių ar kitoniškų.

Aš tau rodu kelio vingius, medžius ir pasakoju įvairias istorijas. Tu mintimis vis peršoki į savo tėviškę ir mėgini lyginti. Tiek daug panašumų, vaje, kiek daug panašumų. Mums reikėjo ryžtis šiai kelionei daug anksčiau, – abudu atsidūstame.

Prie Epidemio ežero atsiedame ant suoliuko.

– Čia dažnai matau gulbių.

– Aš tokį vaizdą jau esu kažkada regėjusi. Kada?

– Pro čia važiuodamas kartais pagalvodavau apie savo šeimą.

– Kur aš esu girdėjusi tokį sakinį?

Į tėviškę su tėviškės praradimu

– Stepai, mūsų Paukšteliškės sudegė, – sako man sesuo ir aš iš pradžių niekaip negaliu šios informacijos suvokti.

Iki Zarusų autobusu, o nuo kapinių pėstute. Einu ir bijau užuosti degėsių kvapą. Jau Lupenka, tuoj bus Avižinė. Nuo čia pats liūdniausias kelionės fragmentas.

Pro Kirkliškes senuoju pylimu suku tėviškės link. Jau tuoj tuoj prieisiu tokį posūkį, už kurio išnirs mūsų sodyba, mūsų vienkiemis, mūsų oazė. Stabteliu. Bijau pajudėti.

Kaminas, tik kaminas, namo nėra. Rūksta dūmai.

Koks kilometras jaučiant tėviškės mirtį. Jaučiant iš toliau, dar neprisijaukinus.

Pamatau, pakvėpuoju gaisru.

O kur slenkstis?

O kur laiptai, kuriais lipdavome ant aukšto?

O kur kadagys, kurį su seserimi pasodinome prieš mamos mirtį?

Labai greitai pradėjo matyti, jausti filologas: kur dingę mūsų kalbėjimai, mūsų žingsniai, mūsų skubėjimai ir liūdesiai, mūsų pažiūrėjimai pro langus išgirdus kažką trepsint? Ar tai irgi sudegė?

Utenos gatvėmis, parkais su dukra ir sūnum

Utena gražėja, Utena vis gražėja – toks pasakymas nebus nei hiperbolizuotas, nei banalus. Svarbiausia, kad galima pėdinti po anksčiau nelabai tvarkingas vietas, tarkim, ten, kur Utenėlė įteka į Vyžuoną.

– Tėveli, pavaikštom?

– Pavaikštom.

Ir mes išeiname. Turime tiek daug prisiminimų, kad galėtume nesuklydę vardyti, ką, kada, kurioje vietoje kalbėdavome.

Įsižiūrėti, įsiklausyti – man tai labai aiškus, labai suprantamas dvasinis veiksmas. Įsižiūrėti, įsiklausyti tam, kad vėliau, kai kojos nelabai klausys, galėtumei kamaryje sėdėdamas atkurti. Mano vaikams tai dar labai tolimas etapas. Bet mes turime ką veikti būdami kartu.

Mano įsitikinimu, ne kartą taip vaikščiodami iš tiesų pajuntame buvimo kartu džiaugsmą.

Po Vilnių su prisiminimais

Pirmiausia ramiai pavaikščioti po senamiestį. Iš pradžių užėiti į Universitetą, pastovėti šalia naujojo, ne mūsų berželio, besistiebiančio Sarbievijaus kiemelyje. Paskui lėtai lėtai iki Aušros vartų. Daug garsų, daug kvapų, daug spalvų, man jau nebeatpažįstamų. Mano Vilnius yra studijų Vilnius. Jis toks ir liko užkonservuotas jaunuolio sąmonėje. Naujovės akies nerėžia, nes paprasčiausiai jų nebematau. Vietoj reklamų – vaizdai iš 1970–1975 metų.

O dabar ramiai ramiai iki Antakalnio, iki „Dialogo“ redakcijos, tai yra iki namo, pažymėto skaitmeniu „31“. Kiek stabtelėjimų, kiek nusistebėjimų...

Kartą visai netyčia pasitraukiu iš pagrindinės gatvės ir netoli šiukšlių dėžės ant sienos pamatau Vytauto Mačernio eilėraščio kelis

posmus. Kaip gražu. Gražu? Juk teplojama. Gana vaikiškai, ilgai svarsčiau, kaip išspręsti šį gudrų, o gal nelabai, rebusą: menas ar statinio gadinimas, savo dvasinės energijos ar chamiškumo ženklas...

Lėtai, lėtai, prievarta užgniaužti mąstymą, susijusį su Mačernio eilėraščiu, ir susikaupus paskambinti į „Dialogo“ duris.

Forio saloje su Bergmanu

– Renkis kelionei. Daug vaikščiok, nes viena diena nebus lengva. Savaitgalio išvyka į Švediją – dabar jau gali būti ir taip. Sūnaus dovana mano gimimo dienos proga.

Iš Stokholmo į Gotlando salą ir iš jos į vietas, mačiusias Bergmaną.

Iš kelto išlipame Forio saloje labai anksti – turistai dar miega. Einame dviese ir aš labai džiaugiuosi – man niekuo nereikia rūpintis, viskas ant Vytenio pečių.

Saulė jau kyla, pasirodo pirmieji turistai – daugiausiai su automobiliais, kiti dviračiais, ir tik mes pėsti.

Jaučiame jūros ošimą. Jūros, kuri gražiai susilieja su dangumi.

Jaukios kapinaitės. Didžiojo režisieriaus Ingmaro Bergmano ir jo žmonos kapai. Visiška ramybė.

Einame toliau. Įsivaizduojame vaizdus, kurie buvo užfiksuoti filmuose: įdomios tvoros, neaukštos pušaitės. Mėginame atpažinti Bergmano ar Tarkovskio kūrinius.

– Tėveli, paskubėkime, iki kelto nedaug liko.

Galvodami apie keltą pamatome spindinčių aguonų lauką – jos išsibarsčiusios labai netolygiai.

– Man atrodo, nuėjome ne mažiau kaip 30 kilometrų. Ko gero, daugiau.

Į Maneičius su vyno buteliu

Saulė tik tik patekėjo ir aš išskubu. Iki kapinių eiti labai neįdomu, o vėliau kuo toliau, tuo labiau nuo civilizacijos. Pamąstau taip ir išgirstu lekiančius, švilpiančius automobilius. Kur ten pasislėpsi...

Bet einu kaip atsiskyrėlis – man niekas netrukdo, man visko pakanka. Pasiėmęs mažų lapelių ir tušinuką. Kartkarčiais vis sustoju, apsižvalgau, ar kas nemato, ir greitai kažką užrašau. Vėliau, namie, iššifruoju. Kas tai? Gal neva eilėraščiai – tokį žanrą išrandu.

Jau ir Sudeikiai. Jau ir Alaušas.

Dabar kairėn, palei ežerą iki Maneičių kaimo, kur gyvena mano sesuo su vyru – abu pensininkai.

Nusiaunu batus – basom daug geriau.

Jau matau Maneičius.

– Genute, tavo brolis atėjo! – stebėdamasis šūkteli Povilas.

Po pirmųjų paaikčiojimų įteikiu vyno butelį, o svainis filosofškai atsidūsta:

– Na, man atveždavo alaus ar ko stipresnio iš Utenos daug kas, bet kad atneštų? Stepas pirmas toks. Nuo tavo Aukštakalnio iki mūsų bus kokie 17 kilometrų.

Juozas Brazauskas**Vaikams apie Lietuvos valdovus**

Tai pažintinė enciklopedija, skiriama vidutiniojo ir vyresniojo mokyklinio amžiaus vaikams, kurioje pateikiama daug įdomios informacijos apie Lietuvos valdovus nuo seniausių laikų iki III Abiejų Tautų Respublikos padalijimo. Apžvelgiama Lietuvos valdovų pilių bei rezidencijų istorija, pateikiamos pagrindinės Lietuvos valdovų dinastijos, greta kunigaikščių, valdžiusių Lietuvą, aprašoma jų žmonių, vaikų ir vaikų istorija. Apžvelgiamos Lietuvos didikų giminės, jų nuopelnai valstybei ir įtaka jos istorijai, kunigaikščių valdžios institucijos, teismai, Abiejų Tautų Respublikos valdžia. Enciklopedija gausiai iliustruota valdovų, didikų portretais, rūmų, pilių vaizdais, retais Lietuvos ir Lenkijos muziejų eksponatais, mūšių vaizdais, žemėlapiams.

Formatas 21 x 29 cm, spalvotas, 148 p., „Šviesos“ leidykla, 2010

Vaiko sveikatos enciklopedija

sudarė doc. dr. Algirdas Gutauskas, prof. dr. Rimantas Kėvalas

Tai enciklopedinis leidinys, apimantis vaiko gyvenimo tarpsnį nuo pat naujos gyvybės užuomazgos iki 7-erių metų amžiaus. Apžvelgiama vaiko priežiūra, dažniausiai pasitaikančios vaikų ligos, negalavimai, jų pagrindiniai simptomai, ligų profilaktikos ir gydymo būdai, sergančio vaiko slauga. Duodamos rekomendacijos naujagimio ir kūdikio žindymui, skiepijimui, išsamiai aprašoma dantukų

ir burnos priežiūra. Pateikiamos mažamečių ir mokyklinio amžiaus vaikų mitybos rekomendacijos, PSO standartai, aprašomi pagrindiniai mitybos sutrikimai. Taip pat aprašoma vaiko raidos psichologija, jo ugdymas šeimoje, bendravimo įgūdžių formavimas, duodama patarimų vaiko auklėjimo ir parengimo vaikų darželiui ir mokyklai klausimais. Šią enciklopediją, atsižvelgdami į naujausias medicinos mokslo žinias ir remdamiesi savo daugiamete praktine patirtimi, rengė žinomi vaikų ligų gydytojai, psichologai ir mokslininkai. Leidinys skiriamas mažamečius vaikus auginantiesiems tėvams, vaikų ugdymo specialistams.

Formatas 20 x 26 cm, spalvotas, 416 p., „Šviesos“ leidykla, 2010

Kūrybiškumą skatinantys metodai

Kaip siūlytumėte spręsti... problemą? Nurodykite tris (keturis, penkis) sprendimus. O kas būtų, jeigu...? Kodėl taip manote? Panašūs klausimai, tik su žodžiais vietoj daugtaškių, mokiniams turėtų būti keliami mokyklose gana dažnai... Šiandien daugelis mokytojų yra išbandę ir sėkmingai taiko aktyvaus mokymosi metodus, nes jie stiprina mokymosi motyvaciją, suteikia galimybę mokiniams, nesibaiminant suklysti, laisvai reikšti mintis, provokuoja originalius atsakymus, moko gerbti draugų idėjas, padeda atrasti tai, kas nauja, nežinoma, kuria sąlygas mokinių saviraiškai. Vieno ar kito metodo ir jų derinių efektyvumas priklauso nuo to, koku tikslu, kokiomis aplinkybėmis juos taiko mokytojas. Gerą rezultatą lemia ir tai, ar pasirinkti metodai tinka (ir patinka) mokiniams ir mokytojui... Pateikiame keletą metodų, kurie gali padėti skatinti kūrybiškumą.

Minčių lietus

Tai yra kūrybinio mąstymo priemonė sprendimams priimti ar problemoms spręsti. Idėjos intensyviai generuojamos susitartą laiko tarpą ir tuo metu niekam nevalia kritikuoti. Visos grupės narių idėjos surašomos. Paskui grupė gali analizuoti jas ir bendrai priimti sprendimą. Daug gerų idėjų ar nuomonių yra surenkama per trumpą laiką.

Laisvasis rašymas

Gerų idėjų dažnai kyla, kai yra tam tikra įtampa, todėl fiksuota laiką (5 min.) mokinių prašoma be perstojo rašyti viską, kas ateina į galvą nurodyta tema. Praėjus laikui, skiriama dar viena minutė pradėti minčiai baigti. Mokinių pora perskaito vienas kito užrašytas mintis. Paskui poros savo idėjomis kviečiamos pasidalyti su visa klase ar grupe.

Minčių žemėlapis

Šis metodas puikiai tinka idėjoms generuoti ir sisteminti, padeda į problemą pažvelgti naujai.

Pirmiausia lapo viduryje reikia parašyti nagrinėjamos medžiagos temą arba žodį. Linijos, nubrėžtos nuo pagrindinės temos užrašo prie papildomų temų, aiškina idėjas vizualiai. Taip informacija pateikiama labai koncentruotai, išskiriant pagrindines mintis ir raktinius žodžius. Minčių žemėlapiu pagrindinė taisyklė – kur galima, vartoti tik raktinius žodžius (daiktavardžius). Kuriant minčių žemėlapių rekomenduojama pasitelkti ne tik žodžius, skaičius, sekas, linijas, bet ir spalvas, rodykles, simbolius.

„Kėdžių“ metodas

Tai – vaizduotės metodas. Jam pritaikyti prireiks trijų kėdžių. Sėdint „svajotojo“ kėdėje sugalvojami įmanomi ir neįmanomi dalykai. Šioje kėdėje galima beveik viskas, išskyrus galvoti apie savo problemą rimtai. Kilusias mintis ir idėjas reikėtų užsirašyti. „Realisto“ kėdėje pasitelkiamas sveikas protas. „Kritiko“ kėdėje reikia negailestingai kritikuoti idėjas. Patikrinti, ar jose esama ko nors vertingo. Ar jas galima panaudoti?

Vaidmenų atlikimas

Šis metodas taikomas mažoms (2–5) asmenų grupėms. Metodo tikslas – lavinti tarpasmeninius įgūdžius, skatinti orientuotis konkrečioje situacijoje. Vaidinant susitelkiama į svarbiausią kritinio mąstymo elementą – gebėjimą suvokti kitų žmonių požiūrius. Vaidinama gyvenimiškoji situacija, epizodas ar atliekamas vaidmuo, kuriam grupės narys pasirodo iš anksto. Tai trunka nuo kelių iki 10–15 min. Vaidinti gali keli grupės nariai. Kiti tuomet būna stebėtojai. Pasibaigus vaidinimui, pasidalijama mintimis, nauja patirtimi.

Bendras piešinys

Šis metodas skatina bendradarbiavimą, kūrybinį mąstymą (per trumpą laiką pateikiama daug idėjų, problemų sprendimo variantų). Kiekviena grupė gauna po didelį popieriaus lapą ir įvairių spalvų rašiklių (kiekvienas grupės dalyvis dirba su tam tikra spalva. Taip atlikus užduotį, galima įvertinti kiekvieno darbą). Pateikiama tam tikra tema, klausimas, problema. Grupės kuria savo piešinius (rašo žodžius, frazes, piešia piešinius, braižo schemas). Laikas ribojamas. Jam pasibaigus, lapas perduodamas į priekį kitai grupei. Darbas kartojamas tol, kol kiekviena grupė gauna pirmąjį savo lapą. Tada grupė susipažįsta su kitų grupių papildytu piešiniu, analizuoja, sugrupuoja, padaro išvadas ir formuluoja temos apibendrinimą, kurį paskui paskelbia visiems.

„Burbulų dialogas“ (nebaigti sakiniai)

Padeda atskleisti mokinių suvokimą ir nuostatas vienu ar kitu klausimu, ypač tinka kalbant apie įsitikinimus ir jausmus. Mokiniams padalijamos nebaigtų sakinių, užrašytų „burbuluose“ (ovaluose), kopijos. Sakinius reikia užbaigti. Pirmiausia mokiniai dirba individualiai, kad išryškėtų nuomonių įvairovė ir kiekvienas būtų išgirstas, išklaustytas. Vėliau galima dirbti grupelėmis (po 3–5 mokinius), tuomet „burbuluose“ įrašyti teiginiai jau bus kolektyvinio darbo rezultatas, kuris taip pat turi būti aptartas.

ŠIUOLAIKINĖS TECHNOLOGIJOS EFEKTYVIAI PAMOKAI

Kviečiame išbandyti **aktyviam ugdymui (si) pritaikytą sistemą „Promethean“**, kurią sudaro:

- naujų technologijų interaktyvioji lenta;
- projektorius;
- programinė įranga;
- kompiuteris.

Paprastą rašomąją lentą ir kreidą pakeičė „Promethean“ interaktyviaja lenta, galėsite tikėtis:

- lengvai ir patogiai ją valdyti rašikliu, pirštais ar tiesiog gestais;
 - daugiau mokomosios medžiagos pateikimo ir demonstravimo galimybių;
 - mokinių dėmesio ir aktyvaus dalyvavimo pamokoje.
- Juk ši lenta ir jos turinys – tiesiog įprasta skaitmeninė aplinka šiuolaikiniams mokiniui!

Su interaktyviaja lenta siūlome naudoti ir **aktyvaus dalyvavimo pamokoje pultelius**. Jie padeda į mokymosi procesą įtraukti kiekvieną mokinį. Pateikite klausimą, skirkite užduotį, iškelkite problemą, akimirksnis – ir visų klasės mokinių atsakymai Jūsų lentoje!

Be to, visa įranga sumontuojama, mokytojams organizuojami nemokami mokymai ir konsultacijos, kaip naudotis šia interaktyviaja lenta.

Daugiau informacijos telefonu (8 37) 40 91 25, el. paštu aktyviklase@sviesa.lt arba svetainėje www.aktyviklase.lt

VARTYKITE VADOVĖLIUS VIRTUALIAI

Apsilankykite svetainėje www.sokvadoveliai.lt ir susipažinkite su „Šok“ serijos vadovėliais!

Svetainėje rasite informacijos apie vadovėlių komplektus, galėsite perskaityti kiekvieno vadovėlio turinį ir išsamią anotaciją. Siūlome ne tik skaityti apie vadovėlius, bet ir juos pavartyti – verstį puslapį po puslapio virtualioje aplinkoje.

Tikimės, kad taip Jūs ne tik greičiau ir paprasčiau susipažinsite su naujais vadovėliais, bet ir lengviau nuspręsite, kurį pasirinkti!

Klausimai

Mokytojas kokia nors tema pateikia mokiniams klausimų: kodėl? kaip? kodėl ne? o kas, jeigu? Kitas variantas: mokiniai skatinami išskirti kuo daugiau klausimų apie kokį nors reiškinį ir juos užsirašyti. Svarbu tai, kad kiekvienam mokiniui kiltų individualių klausimų, į kuriuos jie vėliau patys ieškotų atsakymų. Taip bus stiprinama mokinių motyvacija. Klausimų kiekis taip pat svarbus, todėl reikėtų nurodyti minimalų jų skaičių. Pvz., mokiniams nurodoma pateikti ne mažiau kaip dešimt klausimų atitinkama tema, o kitoje pamokoje ar vėliau mokytojas paprašo, kad jie patys atsakytų į tuos klausimus (kur ir kaip tai padaryti – nereikėtų nurodyti).

Probleminis mokymas

Mokytojas kelia problemą, o grupė mėgina ją išspręsti. Mokiniai su mokytoju diskutuoja, aiškinasi ir tiria. Problemos sprendimo procesą sudaro penki etapai: 1) esamos padėties suvokimas – problemų paieška; 2) problemos formulavimas ir tikslinimas (Kas? Ką? Kur? Kada? Kiek? Kas konkrečiai nepavyko?); 3) problemos priežasčių paieška (kodėl?); 4) sprendimo paieška ir pasirinkimas; 5) sprendimo įgyvendinimas. Pasirinkus tinkamą sprendimą, reikia nutarti, kas, kur, kada, kaip šį sprendimą įgyvendins. Problemos sprendimai apibendrinami ir pasirenkamas geriausias variantas.

Parengė Lina Virozerovienė

Literatūra

Grakauskaitė-Karkockienė D. Kūrybos psichologija.

Vilnius: Logotipas, 2002.

Kūrybinio mąstymo metodai.

Prieiga per internetą:

http://www.psichologijatau.lt/index.php?option=com_content&view=article&id=128&catid=59 [žiūrėta 2011 01]

Buehl D. Interaktyviojo mokymosi strategijos. Vilnius: Garnelis, 2004.

Aktyvaus mokymosi metodai. Mokytojo knyga. Vilnius: Garnelis, 1999.

Pagrindiniai aiškinimo modeliai

Turiu penkis tarnus, todėl
Aš viską išmanau gerai.
Vadinasi jie Kas, Kodėl,
Kada ir Kur, ir Kaip.

Penki klausiamieji žodžiai iš Radjardo Kiplingo eilėraščio parodo, kaip bet kokią temą galima prasmingai suskirstyti dalimis. Išivaizduokite, kad jums reikia papasakoti apie geroskopą. Kai papasakosite, kas tai yra, kodėl jie naudojami, kada naudojami, kaip veikia, kur gaminami ar naudojami, kas jais naudojasi, nelabai bus ką ir bepridurti. Atminkite, kad „kada“ reiškia tinkamą laiką ir aplinkybes, o „kas“ – ir dalykus, ir žmones.

*G. Petty. Šiuolaikinis mokymas.
Vilnius: Tyto alba, 2006*

„Šoktoną“ rengė: Edita Linkevičiūtė, Lina Virozerovienė, Jūratė Mikulevičiūtė, Inga Vijaikytė, Linas Spurga, Tatjana Skusevičienė, Zigmantas Aliuškevičius.

Konsultavo Vilija Janušauskienė.

UAB leidykla „Šviesa“, E. Ožėškienės g. 10, LT-44252 Kaunas.

El. p. info@sokvadoveliai.lt

Interneto puslapiai <http://www.sokvadoveliai.lt>,

<http://www.sviesa.lt>

© Leidykla „Šviesa“

„ŠVIESOS“ IR „ALMA LITTEROS“ LEIDYKLŲ LEIDINIŲ KATALOGAI 2011–2012 MOKSLO METAMS

Kataloguose rasite informacijos apie:

- naujus ir atnaujintus, tęstinius vadovėlius;
- pratybų sąsiuvinius, mokytojo knygas ir kitas vadovėlio komplekto dalis;
- papildomą mokomąją literatūrą.

Elektroninius katalogus pavartyti galėsite apsilankę interneto svetainėse www.sviesa.lt ir www.sokvadoveliai.lt

Mėgstančius skaityti spausdintą tekstą vasario–kovo mėn. pasiėks spausdinti katalogai.

Tikimės, kad leidinių katalogai padės lengviau išsirinkti ugdymo procesui reikalingas priemones.

SEMINARAI, NAUJŲ VADOVĖLIŲ PRISTATYMAI

Siūlome:

- **praktinius seminarus mokytojams mokykloje arba švietimo centre.**

Per seminarus:

- išsamiai pristatysime vadovėlius ir pateiksime metodinių patarimų;
- nusakysime praktinio darbo kryptis;
- supažindinsime su autorių, mokytojų praktikų gerąja darbo patirtimi.

- **naujų ir tęstinių vadovėlių, mokomųjų priemonių pristatymus mokyklose, miesto ar rajono metodinių būrelių susirinkimuose.**

Seminariai ir kiti renginiai nemokami! Dėl jų kreipkitės į švietimo sistemos projektų vadovę Liną Kasputienę el. paštu l.kasputiene@sviesa.lt arba skambinkite telefonu (8 37) 34 20 33 Daugiau informacijos rasite www.sviesa.lt arba www.sokvadoveliai.lt